

GÜLSEREN ENGİN

Cehennemde Bir Ada

ROMAN

Remzi Kitabevi

GÜLSEREN ENGİN, 1946'da İstanbul'da doğdu. Çocukluğu ve gençlik yılları Ankara'da geçti. 1971'de hekim oldu. Almanya'da ve ülkenin pek çok yöresinde çalıştı. İlk şiiri 1963'te *Gözgü* dergisinde, ilk öyküsü 1965'te *Ankara Sanat* dergisinde yayımlandı. Halen pek çok dergi ve gazetede yazılar ve eleştiriler yazmakta.

gulsereen.engin@gmail.com

Ödülleri

2001 Orhan Kemal Öykü Birincilik Ödülü

1998 Yunus Nadi Öykü Ödülü

1994 Ömer Seyfettin Öykü Özel Ödülü

1993 Ömer Seyfettin Öykü İkincilik Ödülü

Kitapları

2020 *Smyrna'nın Yazgısı* (Roman), Remzi Kitabevi

2017 *Smyrna'nın Gözyaşları* (Roman), Remzi Kitabevi

2012 *Ağlama Smyrna Döneceğim* (Roman), Remzi Kitabevi

2008 *Sancılı Kent Ankara* (Anı-Roman), Heyamola Yayınları

2004 *Yorgun ve Yaralı* (Roman), Remzi Kitabevi

2003 *Kurutulmuş Çiçek Bahçesi* (Öykü), Remzi Kitabevi

2002 *Geç Kalan Öyküler* (Öykü), Remzi Kitabevi

2001 *Cehennemde Bir Ada* (Roman), Remzi Kitabevi

2000 *Gezi İzleri* (Gezi- Anı), Gerçek Sanat Yayıncılık

1994 *Kaçış Düşleri* (Öykü), Demet Yayıncılık

1992 *Sevginin Masalı* (Masal), Demet Yayıncılık

1989 *Yorgun Konak* (Öykü), Ekol Yayıncılık

DT Tarafından Kabul Edilen Tiyatro Oyunları

2011 *Yıllardan Sonra Yeniden*

2010 *Kırmızı Karanfiller* (Radyo oyunu), TRT 2'de yayımlandı

2010 *Resmi Nikâh*, Gazi Üni. Tiyatro Bölümü ve Atatürkçü Düşünce Derneği Yenimahalle sahneledi.

2010 *Altın Bilezik*, Lefkoşe Belediye Tiyatrosu'nda oynandı.

*Romadaki kişiler tamamen kurgusaldır.
Benzerlikler rastlantıdır.*

GÜLSEREN ENGİN

Cehennemde Bir Ada

Remzi Kitabevi

CEHENNEMDE BİR ADA / Gülseren Engin

© Remzi Kitabevi, 2001

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Yasemin Aktaş
Kapak tasarımı: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-0833-4

BİRİNCİ BASIM: Aralık 2001
SEKİZİNCİ BASIM: Kasım 2024

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 44903 / Tel (212) 629 0615

1. BÖLÜM

Doğum Günü Partisi

1 Eylül 1939 Cuma, İstanbul

Annem, başını eğmiş, siyah, lüle lüle saçları önüne dökülmüş, coşkuyla piyano çalıyordu. Tuşlara her basışında elleriyle birlikte bütün bedeni de sarsılıyor, öne dökülmüş bukleler sallanıyordu. Annem, hep böyle coşkuyla, kendinden geçercesine çalar piyanoyu. O çalarken bedeni, piyano ile bütünleşir sanki. Tuşlarda oluşan müzik, parmaklarından kollarına, oradan da bedenine ulaşır, onu doyumsuz bir hazzın kucağına bırakır. O haz salınımları, yine parmaklardan piyanonun tuşlarına, oradan çubuklar aracılığıyla arkadaki tellere geçerek yeni notalara dönüşür durur. Annemin piyano çalışı, sıradan bir müzik aleti çalmak değildir asla; dinsel bir tören gibidir. Bu, çaldığı müzikle de ilgili değildir kesinlikle; bir sonat ya da bir aya veya bir dans müziği olabilir. Çaldığı parça hiç ama hiç önemli değildir. Onun için her müzik tapınılması gereken bir tanrısal armağandır. Beste yapabilmeyi ne çok isterdi annem; ama pek çok kez denemesine karşın hiç başarılı olamamıştı. Sonunda Tanrı'nın kendisine bu yeteneği vermediğini, sadece piyano çalmakla yetinmesi gerektiğini kabullenmişti.

O akşam da yine kendinden geçmiş, Strauss'un valslerini aynı coşkuyla çalıyordu. Ev kalabalıktı. Bütün aile bir araya toplanmıştı. Ayrıca komşularımız Mösyö Cohen ve karısı, sokağın başındaki şarküterinin sahibi Mösyö Aleko ve ailesi, müzik aletleri satıcısı Mösyö Naum, karısı ve benimle yaşıt kızları Sara da gelmişlerdi. Dadım Matmazel Nataşa da bize katılmıştı. Gençler, annemin müziğine uyarak vals yapıyor, fazla geniş olmayan salonda dönerken birbirlerine çarpıyor, kahkahalarla gülüyorlardı.

Ailenin en yaşlısı olan büyükannem Sophia, iri, şişman bedeniy-le bir koltuğa gömülmüş, gençleri seyrediyor, buruşuk, üzeri kahverengi lekelerle örtülü ellerini çırparak, kafasını müziğin temposuna göre sallayarak onlara katılıyordu. Ailede herkes "Mama" der ona.

Tabii ben de... Annemse bu işe pek kızar. Konuşmaya başladığım ilk günden başlayarak büyükanneme hep "Mama" demiş, anneme ise adıyla, "Maria" diye seslenmeyi daha uygun bulmuştum. Bunda benim suçum yoktu ki... Herkes anneme böyle sesleniyordu, büyükannemse herkesin "Mama"sıydı. Ben ne yapabiliirdim? Ancak annem bunu asla affetmedi. Kayınvalidesinin, anneliğini elinden aldığı düşünürdü hep. Bu yüzden her fırsatta, "Maria demeyeceksin. Mama... Mama... Senin annen benim, o değil..." diye sıkıştırır beni. Ara sıra kulağımı çektiği bile olur; ama boşuna. Bir kez böyle öğrenmişim ve istesem, zorlasam bile değiştiremiyorum bunu.

Mama ise annemin öfkesinin farkında. Sanırım bundan gizli bir tat da almakta. Bu öfkeyi çoğaltmak, kıskırtmak hoşuna gidiyor. Her fırsatta beni kucağına alarak okşar ve, "Söyle bakayım, senin Maman kim?" diye sorar bana. Ben de, "Sensin Mamacığım," diyerek onun boynuna sarılır, tombul, buruşuk yanaklarına bir öpücük kondururum. Bunu duyan annemin boynundan yanaklarına doğru bir kızılık yayılır hemen. Biçimli, kalın dudakları kısılr, incecik olur öfkeden; ama hiç sesini çıkartmaz, kayınvalidesinin daha fazla keyiflenmesine izin vermez.

Gençler dans eder, yaşlılar onları seyredip el çırparken, ailenin genç erkekleri, her zaman olduğu gibi babamın başkanlığında bir köşeye toplanmışlar, politik tartışmalara dalmışlardı. Biz çocuklar ise yan odanın altını üstüne getirmeye uğraşıyorduk. Salona açılan bu yan oda aslında babamın çalışma odasıdır. Duvarlar camlı kitap dolapları ile örtülüdür. Babam pek kitap okumaz; ama annem bir kitap kurdudur. Avrupa'nın çeşitli kentlerine ısmarlayıp getirttiği kitaplarla doldurmuştur bu kütüphaneyi. Sokağa çıktığında mutlaka bir kitapçıya uğrar ve eli kolu dolu döner eve; sonra da onları bir solukta okuyup özenle yerleştirir raflara. Sokağa bakan odanın penceresinin önünde babamın büyük maun çalışma masası durur. Marangoz Gino amca yaptı bu masayı. Gino amca, annemin uzaktan kuzenidir ve biz ona hep "amca" diye sesleniriz. Belki de hiç amcamız olmadığından uzak erkek akrabaların hepsi amcadır bizim için. Masanın arkasında meşin bir koltuk var. Başka da eşya bulunmaz bu odada. Bu yüzden konuklar geldiğinde annem, biz çocukları buraya alır, oyuncak sepetini getirtir, ortalığı istediğimiz gibi dağıtmamıza göz yumar. Salona açılan kapı açık durduğundan, bizi denetlemesi

kolay olur. Öte yandan biz, hem rahat rahat oynar, hem de açık kapıdan büyüklerin eğlencesine katılırız.

Annem, son notaya bastıktan sonra, kollarını yorulmuşçasına iki yanına sarkıttı. Dans eden gençler, oturan yaşlılar coşkuyla alkışladılar onu. Erkekler ise salonun bir köşesinde politik tartışmalara öylesine dalmışlardı ki, müziğin kesildiğini bile fark etmediler. Annem, sandalyeden kalkıp alkışlara zarif bir selamla karşılık verdi; sonra ellerini kaldırıp susturdu onları. Salon sessizleşince erkekler konuşmalarına ara verip, “Ne oluyor?” dercesine bakındılar. Bunu fırsat bilen annem:

— Haydi, yemek odasına geçelim, diyerek yol gösterdi.

Başta biz çocuklar olmak üzere bütün aile, salonun öteki tarafına açılan yemek odasına doluştuk. Hizmetçimiz Anna, sofrayı çoktan hazırlamıştı. Ortada pembe güllerle dolu yayvan bir vazo vardı. Annem Prusya porselenlerini, gümüş çatal bıçak takımlarını koymuştu masaya. Gümüş şamdanlarda beyaz, uzun mumlar yakılmıştı. Mama bile beğendi sofranın görünümünü. Hoşnut kaldığını belirten bir homurtu çıkararak sofranın en başındaki yerini aldı. Karşısına, masanın öteki ucuna da babam oturdu. Büyükannemden sonra ailenin en yaşlısı odur. Davetliler sırayla yerlerini aldılar. Bugün benim doğum günüm olduğu için annem, çocukların da büyüklerin sofrasında olmasına izin verdi ve beni yanına oturtarak şeref konuğu olduğumu gösterdi. Doğrusu yılda bir kez bile olsa bu onura erişmek çok büyük bir haz veriyor bana. Kız kardeşim Gina, sofranın öbür ucunda, çocuklara ayrılan kısımda oturmuş, kıskançlıktan kızaran ağlamaklı suratıyla bakıyordu; ama annemden korkusuna ağlayamıyordu. Onu bu halde görmek keyfimi daha da artırıyordu.

Hizmetçimiz Anna yemekleri tabaklarımıza dağıttıktan sonra, babam ayağa kalkıp konuklara seslendi:

— Değerli ailem ve dostlarımız... Oğlum Enrico'nun yedi yaşına bastığı bu mutlu günde aramızda olduğunuz için teşekkür ederim. Kadehimi oğlumun ve sizlerin şerefimize kaldırıyorum.

Herkes, kadehini kaldırdı ve beni kutladı. Ben de, büyük bir adam edasıyla, ciddiyetle kadehimi kaldırdım ve yudumladım. İlk kez şarap içiyordum. Doğrusu bu ekşi ve buruk içkiden büyükle- rin ne zevk aldığını anlayamadım. Aynı öksürük şurubumun tadındaydı. Yüzümün buruştuğunu gören annem, Anna'ya seslenerek kadehime limonata koymasını söyleyince rahatladım. Bu gecelik bu

kadarı yeterdi. Büyük olmak hiç de hoşuma gitmedi; ancak herkesin beni kutlaması çok hoştu. Ayrıca bir sürü armağan getirmişlerdi bana. Onları açmak için sabırsızlanıyordum; ama annem, “Yemekten sonra...” diyerek engelledi beni. Şu yemek bir bitseydi de sıra armağanların açılmasına gelseydi...

Tabaklar ve kadehler dolup boşaldıkça masadakilerin çenesi de iyice açılmıştı. Hep bir ağızdan konuşup gülüşüyorlardı. Bu gürültüden sıkılmıştım. Zaten iştahsız bir çocuk olduğumdan, tabağımdaki yemeği didikliyor, masadan kalkmak için can atıyordum; ama annem usulca kulağıma fısıldayıp rahat durmamı, yemeğimi bitirmeden masadan kalkamayacağımı söyleyip duruyordu. “Pasta olunca doymak bilmezsin ama yemek yemeye gelince mızımızlanırsın,” diye söyleniyordu. Bari doğum günümde rahat verselerdi ya... Masanın öbür ucunda oturan arkadaşım Sara ile arada bakışıp gülüşüyorduk. Onunla oynamak varken masada oturup büyüklerin gevezeliklerini dinlemek zorunda olmak ne kötüydü.

Sıkıntıdan ve gürültüden adamakıllı bunaldığım bir sırada Anna, kocaman bir pastayla içeri girdi. Carlo dayımın yaptığı, çikolatalı, beş katlı harika bir pastaydı bu. Pastanın içeri girmesiyle herkes, “Ooo...” diye bağırdı. Gerçekten muhteşem bir pastaydı. Carlo dayım, övgü dolu sözleri dinlerken başını önüne eğiyor, utangaç, gülümsüyordu. O, Bruno dayıma hiç benzemez. Bruno dayım, iriyarı, şişman, gür sesli, neşeli bir adamdır. Beyoğlu’nun arka sokaklarından birinde çamaşırhane işletiyor. Yaşı kırka gelmiş olmasına karşın evlenmedi daha. “Çamaşırhanede çalışan Rum kadınlar ona yetiyor herhalde...” diyerek çekiştirir onu annem. Bruno dayımın tersine Carlo dayım, ufak tefek, sessiz ve çekingen biridir. Lebon Pastanesi’nin pasta ustasıdır dayım. Çok yeteneklidir. Onun pastalarını yemek için İstanbul’un uzak semtlerinden gelenler olduğu söylenir. O ise hiç övünmez, utangaç, gülümser yalnızca. Ailenin en büyük çocuğu olmasına karşın ne anneme ne de Bruno dayıma söz geçirebilir. Zaten öyle bir çabası da yoktur. Söylenenleri sessizce dinler, gülümser ve yanıt vermez. Kimsenin işine karışmaz; kimseyi de yaşamına karıştırmaz. Sessizliği, onu dış dünyadan koruyan bir duvardır sanki. Ona sıkı sıkıya sarılır, zorunlu kalmadıkça konuşmaz.

Bu akşam da öyle oldu. Bütün gece, herkes bağıra çağıra konuşup kahkahalar atarken, o, yüzünde her zamanki utangaç gülümseme-

siyle bir köşede oturdu ve konuşmalara hemen hiç karışmadı. Oysa yanına oturan Madam Rosa, onu epey zorlamıştı. Durmadan sorular soruyor, hikâyeler anlatıyor, kıkır kıkır güldürüyor.

Madam Rosa, kocası Mösyö Naum'un tersine çok canlı, neşeli bir kadındır. Kızı Sara da ona çekmiş. O da annesi gibi neşeli ve yaşam doludur. Sürekli komiklikler yapar, beni güldürür. Mösyö Naum ise çok ciddi bir adamdır. Pek seyrek konuşur; ama konuştuğu zaman da ağzından bal damlar. O konuşmaya başlayınca herkes susar ve saygıyla dinlerler onu. Boş konuşmayacağını, mutlaka önemli şeyler anlatacağını bilirler. Mösyö Naum'un Beyoğlu'nda, İstiklal caddesinde müzik aletleri satan bir dükkânı vardır. En iyi piyanolar, kemanlar onun dükkânında bulunur. Mösyö Naum, sadece müzik aletleri satmaz, onların akortlarını, tamirlerini de yapar. Annem de sık sık Mösyö Naum'u çağırarak piyanonun akordunu düzelttirir, sonra karşılıklı oturup kahve içer, müzikten ve eski günlerden konuşurlar. Annem, babamla evlenmeden önce Mösyö Naum'un yanında çalışıyormuş. Hem satış işlerine bakıyor, hem de evlere piyano dersi vermeye gidiyormuş. Babamla tanışmalarına da Mösyö Naum neden olmuş zaten.

Babamın babası Giovanni, aslen Cenovalıymış. Genç yaşta gemici olarak, bütün dünyayı dolaşmış. En sonunda İstanbul'da büyükannem Sophia ile tanışınca evlenip buraya yerleşmiş. Büyükannem Sophia, iri siyah gözlü, esmer bir İtalyan güzeliymiş o zamanlar. Bütün Pera vurgunmuş ona. Babası, Beyoğlu'nun en ünlü restoranının sahibi... Sophia da onun biricik kızı... Bütün delikanlılar onunla evlenmek için yarışıyorlarmış; ama Sophia gönlünü bu çarpık bacaklı Cenovalı denizciye kaptırmış bir kere. Babasının gözdağlarına aldırmayıp evlenivermiş onunla. Babası, önceleri kızdıysa da çabucak affetmiş kızını ve eve almış damadını. Daha sonraları iyi anlaşmışlar. Öyle ki, yaşlanınca restoranı damadı işletir olmuş. Güzel Sophia da gözlerini süzerek kasada oturur, hesapları tutarmış. Böyle anlatır büyükannem. Bense onun iri memelerine başımı dayar, bir masal dinler gibi keyif alır, sonra usulca uyuyakalırım.

Babamdan başka çocukları olmamış. Tek çocuk şımarıklığıyla büyüyen babam, bütün aileyi parmağında oynatırmış. Büyükannem ve dedem onun okumasını çok istedikleri halde o, en kısa zamanda okuldan ayrılıp Beyoğlu'nun batakhanelerinde haylazlık etmeyi yeğlemiş. Çapkınlıklarıyla, uçarılıklarıyla ünlenmiş. Ne bir işe girmeye

yanaşıyor, ne de artık tamamen babasının yönetiminde olan restoranla ilgileniyormuş. Baba parasını har vurup harman savurmak daha kolay ve daha keyifliymiş çünkü. Böyle anlatır Mama.

Annemin ailesi daha önceden göç etmişler İstanbul'a. Aslen Napoliliymişler; ama eski kuşaklar ölüp gidince Napoli'yi bilen kalmamış aralarında. İtalya'daki akrabalarla da ilişki kesilince tümüyle İstanbullu olup çıkmışlar. Annemin babası Giuseppe, usta bir pastacıymış. Gençliğinde bir süre sarayda da çalışmış. Kendi fırınında yaptığı pastalar dillere destanmış. Carlo dayım da ondan öğrenmiş bu işi zaten. Bruno dayım ise çocukluktan beri hiç ilgilenmemiş pastacılıkla. Sonunda babası ondan umudunu kesince fırını büyük oğlu Carlo'ya devretmiş; ancak neden bilinmez, babasının ölümünden hemen sonra fırını bir başkasına satmış Carlo dayım ve uzun bir yolculuğa çıkmış. Nereye gitmiş, neler yapmış hiç kimse bilmiyor. Bilen varsa da hiç söz etmiyor. Bana kalırsa Carlo dayım suskunluğunun ardına saklanıp yolculuğunu bir sır perdesiyle gizliyor...

Yıllar sonra Carlo dayım geri geldiğinde Lebon Pastanesi'ne girip çalışmaya başlamış. Evlenmemiş hiç; ama Bruno dayımın tersine hiç sevgilisi de olmamış. Babadan kalan eski evde tek başına yaşamaya devam etmiş. Annem, küçük yaşta annesini kaybettiğinden ağabeyleri Carlo ve Bruno'ya annelik etmiş. Bu yüzden de evde hep onun sözü geçermiş. Babası bile onun sözünden çıkmazmış. Genç kızlığından beri buna alışan annem, evimizin de tek hâkimidir. Evde o ne derse o olur. Babam bile tüm gürültücülüğüne, tüm palavrasına karşın onun sözünden çıkmaz.

Annem, ince, zarif, ufak tefek, esmer bir kadındır. Çok güzel dememez; ama çok alımlıdır. Yürüyüşünde, oturusunda öyle bir hava vardır ki bir prenses sanırsınız onu. Girdiği her toplulukta dikkatleri hemen üzerine çekmeyi başarır. Bunu da son derece zarif bir ustalıklarla yapar. Çevresindeki herkes ona hayrandır. Hiç sesini yükseltmez; ama kendisini dinletmeyi bilir. Hareketleri, konuşması çok yumuşaktır; ama bu yumuşaklığın ardında müthiş bir sabır, inat ve kararlılık sezilir. Annemin isteyip de yapamayacağı şey yok gibidir. Babamı da bu yumuşak ve zarif davranışlarıyla elde etmiş ve deyim yerindeyse adam etmiş. Hep böyle der Bruno dayım.

Babamla tanışmaları Mösyö Naum'un dükkânında olmuş demiştim. Bir gün babam, sevgililerinden biriyle dükkâna gelip piya-

nolara bakmış. Niyeti sevgilisine doğum gününde bir piyano armağan etmekmiş. O gün Mösyö Naum'un bir tamir işi için Kadıköy'e gitmesi gerekiyormuş. Dükkânı anneme bırakmış, gitmiş. Derken babam, yanında uzun boylu, kızıl saçlı ve çok güzel bir kadınla içeri girmiş. Annem onlara piyanoları göstermiş; ama babam yanındaki kadını bırakıp annemle ilgilenmeye başlayınca kadın kızıp dükkânı terk etmiş. Annem, pek yüz vermemiş önceleri bu çapkınlığıyla ünlü gence; ama bir süre sonra o da tutulmuş babama. Eh, bu uzun boylu, esmer delikanlıya bütün Beyoğlu tutkunmuş zaten. Ancak annem ötekiler gibi kolay lokma olmamış. Uzun süre nazlanmış, yüz vermemiş. Sonunda babam delice âşık olup evlenmiş annemle. Annem, hep böyle anlatır tanışmalarını.

Bu evlenme işine pek sevinmiş dedem. Oğlu sonunda adam olacak diye düşünüyormuş. Gerçekten de evlenince restoranda çalışmaya başlamış babam. Büyükannem, hiç itiraf etmese de babamın yola gelmesinin tek nedeninin annem olduğunu bilir. Bu yüzden de nefret eder annemden. Ona göre gelini, tek evladını elinden aldığı yetmiyormuş gibi bir de boynuna tasmayı geçirip işe koşmuştur. Aslında oğlunun uçarılığı ve sorumsuzluğu yüzünden ne çok gözyaşı döktüğünü unutmamıştır büyükannem. Şimdi annem, onu avcunun içine aldı diye öfkelenmektedir. Annem, zeki kadındır ve büyükannemin neler düşündüğünü bilir. O da kendince bir tat almaktadır bu öfkeden. Özellikle büyükannemin yanında babama buyruklar savurarak Mama'yı kızdırmak pek hoşuna gider. Eh! Büyükannem de bana "Mama" dedirterek öcünü alıyor işte.

Sara'yla ben, ağzımız yüzümüz çikolatalı krema bulaşığı, pastalarımızı yerken kapı gürültüsüyle açıldı ve Bruno dayım top gibi düşüverdi salona. Onu hiç böyle görmemiştim. Çok heyecanlıydı. Yuvarlak yüzü kızarmış, alnı ter içinde kalmıştı.

— Radyoyu açın, haberler önemli, dedi ve hemen konsolun üzerindeki radyonun düğmesini çevirdi. Hepimiz şaşkındık. Ne olduğunu anlamamıştık. Annem:

— Hayrola, ne oldu? diye sordu.

— Susun...

Bruno dayım, radyoyu karıştırıp bir İtalyanca kanal buldu; sonra bize dönüp açıkladı.

— Almanlar Polonya'ya girmişler...

Bu kez gerçekten bomba gibi düşmüştü salona bu sözler. Herkes sustu bir an; sonra hep bir ağızdan bağrışa çağrışa konuşmaya başladılar. Kimi seviniyor, kimi kızıyor, kimi coşkulu, kimi korkulu bağırışıp duruyorlardı. Sara'yla ben ne olduğunu anlamamıştık. Herkesin neden böyle heyecanlandığını henüz anlayamayacak kadar küçüktük. Merakla etrafımızdaki kargaşaya bakıyor, bir şeyler çözmeye çalışıyorduk. Carlo dayım yine sessizdi; ancak bembeyaz kesilmişti yüzü. Mösyö Naum ve Mösyö Cohen de öyle. Madam Rosa daha sakin görünüyordu; ama ne o, ne kocası, ne de Mösyö Cohen ve karısı konuşmalara katılıyorlar, sadece dinlemekle yetiniyorlardı. Arada bir, birbirleriyle göz göze gelip uzun uzun bakıyor; ama düşüncelerini söze dökmüyorlardı.

Babam ve Bruno dayım pek sevinçliydim. Babam:

— Hitler işini bilir, diyordu. Böyle olacağı belliydi zaten.

— Daha Çekoslovakya'yı işgal ettiklerinde anlamıştım niyetlerini, diye atıldı marangoz olan Gino amcam.

— Mussolini büyük adam, diye atıldı Bruno dayım. Almanlar Çekoslovakya'ya girince hemen Arnavutluk'u aldı, ardından da Alman-İtalyan ittifakını yapıp işi sağlama bağladı.

— Hitler de az değil, diye ekledi babam. Gizli gizli silahlandığı yetmiyormuş gibi bir de Sovyetlerle saldırmazlık paktı imzalayarak arkasını sağlama aldı. Görün bakın, daha neler olacak.

Mama kızgındı:

— Hitler de Mussolini de kaçığın teki; ama bana kalırsa sizler daha da kaçıksınız.

— Ama anne... diye yanıtlamak istedi babam.

— Sus Marco, utanmasanız sevincinizden dans edeceksiniz. Savaş çıktı, savaş... Ne var bunda böyle sevinecek?

Annem de atıldı:

— Mama doğru söylüyor Marco. Savaş, ölüm ve acı demektir. Sevinecek bir şey göremiyorum ben de...

Bruno dayım ise Almanya ile birlikte savaşa girmenin yararlarını sayıp dökmekteydi. Ailedekilerin çoğu İtalya'daki Faşist partiyi destekliyorlardı zaten, sadece Carlo dayım, annem ve Mama karşıydı Mussolini'ye. Mama, Duçe'yi içi boş bir kukla olarak görmekteydi. İçi boş ama İtalya'ya zararlı bir kukla... Ailenin en büyüğü diye ona karşı çıkmasalar da, gençler Mussolini'nin hayranıydılar. Onun İtal-

yan ırkıyla ilgili yüceltici fikirlerini benimsiyor, dünyaya yayılma tutkusunu destekliyorlardı. Babam:

— Mussolini, daha 1934 yılında İkinci Beş Yıllık Faşist Kongresi’nde yaptığı konuşmada ne dedi? İtalya’nın tarihi emellerinin Asya ve Afrika’da olduğunu açıklamadı mı? İşte fırsat.

— Mussolini akıllı, geniş ve uzak görüş sahibi... İtalya’nın çıkarlarının nerede olduğunu iyi biliyor, diye ekledi Bruno dayım.

Gino amcam:

— Almanya’nın yeniden savaşa girişeceğini bekliyordum; ama bu kadar çabuk olacağını düşünmemiştim doğrusu.

Mösyö Cohen boğazındaki hırıltıyı birkaç öksürükte temizleyip:

— Ben de, diye ekledi. Aslında çoktan beri süregelen Japon-Çin savaşı, İspanya’daki iç savaş ve tüm büyük ülkelerin hızla silahlanması dünyanın bir savaşa doğru gittiğini açıkça gösteriyordu; ama bu kadar çabuk... İnanamıyorum.

Mösyö Cohen ticaretle uğraşır. Avrupa’ya sık sık gider ve değişik mallar getirip satar. İstiklal Caddesi’ndeki kocaman mağazasında ne ararsanız bulunur. Onun bu sözleri üzerine herkes susup ona döndü. Babam:

— Siz sık sık Avrupa’ya gidiyorsunuz Mösyö Cohen, bunu nasıl fark etmediniz? diye sordu.

Mösyö Cohen, endişeli bakışlarla ona döndü.

— Evet, Almanya’ya da pek sık giderim. Biliyorsunuz orada pek çok akrabam var. Bazı hazırlıklar görülüyordu gerçekten. Hitler’in başa geçtiği 1933’ten beri Almanya’da çok önemli değişiklikler oldu. Gelişmeler, yeni bir savaşın uzak olmadığını gösteriyordu zaten; ama Hitler’in “Bir devlet, bir millet” politikası yüzünden pek çok kimse onun saldırgan olacağını düşünmüyordu.

— Biliyorsunuz, içinde bulunduğumuz yüzyıl, milliyetçilik yüzyılı. İspanya’da General Franco’nun başarılarını görüyorsunuz. Hitler’in ve Mussolini’nin milliyetçiliğinde ne kötülük var ki?

— Kötülük başladı bile. Milliyetçilik, başka milletlere zarar vermediği, kendi insanını ve ülkesini daha ileriye, daha iyiye götürmeyi amaçladığı sürece kabul edilir elbet; ama fanatik bir ırkçılığa dönüşüp başka ülkeleri işgale giderse onaylanamaz.

Mösyö Naum’un sözleri salonda derin bir sessizlik oluşturdu; sonra Bruno dayım, her zamanki heyecanlı haliyle atıldı:

— Ama Mösyö Naum, başka ülkeleri almak, onların zenginliklerini ele geçirmek, kendi ülkenin zenginleşmesi için gerekli değil midir? Milliyetçilik diye buna derim ben.

— Buna milliyetçilik değil, haydutluk denir. Evinizi talan eden hırsızdan ne farkı var bunun? Sonra böyle bir işgalin sonuçlarını da düşünmek gerek. Dünya devletleri buna göz yumar mı sanıyorsunuz?

Babam küçümseyerek omuz silkti.

— Çekoslovakya'nın işgaline ses çıkardılar mı? Bir yandan Macaristan, bir yandan Almanya yutuverdi Çekoslovakya'yı da kimsenin gıki çıkmadı.

— Bu kez durum farklı, diye ısrar etti Mösyö Naum. İngiltere ve Fransa, sıranın kendilerine de geleceğini bilirler ve Almanya'nın fazla güçlenmesini çıkarlarına uygun bulmazlar. Hitler'in hırsı ve tutkuları çok büyük. Onu durdurmak için dünya devletlerinin savaşacağı keskin bence.

Zaten hep böyledir. Politik düşünceleri birbirinin tamamen zıddı olmakla birlikte Mösyö Naum ile babam çok iyi iki dostturlar. Birlikte oldukları her an politik tartışmalara dalsalar da birbirlerine hoşgörüyü yaklaşıp, dostluklarını bozmazlar.

Radyodan yükselen cızırtılı müzik kesilmiş, haberler başlamıştı. Madam Rosa kocasının kulağına fısıldadı:

— Biz kalkalım Naum.

Mösyö Naum sapsarı yüzünü karısına çevirdi. Gözleri kaygılıydı.

— Haklısın, biz gidelim, dedi.

Sara'dan ayrılmak hiç hoşuma gitmemişti doğrusu; ama ağlayıp tepinmek de elimden gelmiyordu. Her ikisinin kaygılı halleri çok etkilemişti beni. Sustum. Onlar kalkınca Mösyö Cohen ve karısı da izin isteyip ayrıldılar. Ailenin dışında Mösyö Aleko ve karısı kalmıştı. Onlar da Hitler taraftarı oldukları için bizimkilerle iyi anlaşıyorlardı. Hep bir ağızdan bu yeni olayı konuşmaya başladılar. Doğum günü partim rezil olmuştu. Sessizce masadan kalkıp armağanlarımın bulunduğu yan odaya geçtim. Bu olaydan sonra armağan paketlerini açmak bile heyecanlandırmıyordu beni. Benimle birlikte olup da bu heyecanı paylaşan kimse olmadıktan sonra... Kardeşim Gina bile çoktan uyumuştü. En iyisi gidip yatmaktı.

Varşova Direniyor

7 Eylül 1939 Perşembe, Varşova

Sirenlerin kulak tırmalayan sesleri başladığında Büyük Tiyatro'ya iki blok uzaklıktaydık. Annem, elime sıkıca yapışmış, beni çekiştiriyordu. Onun adımlarına ayak uydurmakta zorlanıyordum. Yanımızdan koşarak geçen insanlar vardı. Tam o sırada uçakların homurtusunu duyduk. Giderek yaklaşıyordu sesler. Uçak motorlarının gürültüsüne uçaksavarların takırtıları karışıyordu.

— Alman uçakları... Çabuk koş... Koş... diye bağırdı annem.

Sokak başlarında üniformalı, kolları bantlı gençler vardı. Sığınakların yerini gösteriyor, panik oluşmasını önlüyorlardı.

— Bu taraftan... Sığınak bu sokakta... Çocuk bahçesinin yanında...

Görevlinin gösterdiği yere doğru koştuk. Köşeyi dönünce, az ilerdeki parkı ve sığınığın kapısını gördük. Çevresi kum torbalarıyla korunan, birkaç basamakla inilen sığınığın kapısı kalabalıktı. İnsanlar itişerek içeri girmeye çabalıyorlardı. Uçakların homurtusu artık üzerimizdeydi. Daha kapıya henüz ulaşmıştık ki, şiddetli bir patlamayla birlikte yer sarsıldı. Başımı kaldırıp sesin geldiği yöne baktım. Binaların arkasındaki gökyüzü kızıla dönmüştü. Havaya kapkara dumanlar yükseliyordu. Yakın mahallelerden birine düşmüş olmalıydı bomba.

— Janusz, ne oyalanıyorsun? Çabuk içeri...

Annem kolumdan hızla çekti beni, sığınağa girip kalabalığın arasında, diplerde bir yere çömeldik. Sığınak ufaktı. Tavanda asılı lambadan yayılan soluk sarı ışık içeriyi yeterince aydınlatmıyor, tavanda ve duvarlarda gölgeler oluşturuyordu. İnsanlar duvar diplerine çömelmiş, yerlere oturmuş, hava saldırısının bittiğini bildiren sirenleri bekliyorlardı. Bir haftada Almanların saldırılarına, bomba gümbürtülerine alışmış, siren seslerinin anlamını öğrenmiştik artık.

— Bir süredir Almanların ülkemize saldıracığından söz ediliyor-

du zaten; ama nedense buna kimse inanmıyordu, diye anlatıyordu babam.

— Sınır saldırıları çoktandır başlamıştı oysa. Alman gazeteleri Polonya'nın Danzig'i istilaya hazırlandığını yazıyordu. Danzig'te birçok Polonyalı tutuklandı. Polonya sınırını geçen çeteler, Katoviç yakınındaki Makoszow'da gümrüğe ve istasyona saldırdılar. Hitler, Polonya'da yaşayan Almanların ezildiğini, çeşitli baskılarla karşılaştıklarını söylüyor, buna karşılık Almanya'nın sabrının sonuna geldiğini anlatıyordu. Polonya hükümeti, yabancı gazetecileri davet ederek Alman mahallelerini gezdiriyor, Alman azınlığın mutlu ve huzurlu yaşadığını göstermeye, Hitler'in iddialarının doğru olmadığını dünyaya anlatmaya çalışıyordu. Aslında bütün dünya, bu iddiaların Polonya'ya saldırmak için bahane olduğunu bilmiyor mu? Biliyor elbet. Çekoslovakya'ya saldırırken de bahanesi bu değil miydi? diye söylenip duruyordu babam.

Öte yandan radyolar ve gazeteler ordumuzun gücünü anlatıyor, eğer Almanlar saldıracak olursa onu hemen yeneceğimizi söylüyorlardı. Ordunun başında Mareşal Ridz-Smigly vardı ve onun geçen savaştaki başarısı dillere destandı.

Varşova caddelerinden tanklar, asker yüklü kamyonlar geçiyordu. İstasyonlar asker doluydu. Babam bunların güneye, Alman sınırına gittiğini söylüyordu. En son Almanya, koşulsuz olarak Danzig'in geri verilmesini istedi. Üstelik bize bildirmede bile... Hükümet bunu İngiliz radyolarından öğrendi ve tabii kesinlikle reddetti.

Bütün bu olaylara ve hazırlıklara karşın ne babam, ne annem ve ne de ben savaşın çıkacağına inanıyorduk. Küçük kız kardeşim Hanna çok korkuyordu savaştan; ama ben onu yatıştırıyordum hep. Aslını ararsanız, içten içe savaşın olmasını istiyordum. Gerçek bir savaş görmemiştim ve çok merak ediyordum. Henüz okullar açılmamıştı, arkadaşlarımla sokaklarda hep savaşıklık oyunları oynuyorduk. Henüz sekiz yaşında olmama karşın asker olduğumu ve Almanlara karşı savaştığımı, zaferler kazandığımı düşünüyordum. Kendimi parlak şeritli, kordonlu, çakı gibi bir asker olarak düşlemek çok güzeldi. Büyüyünce subay olmaya karar vermiştim.

Savaş birdenbire başladı. Bir sabah, daha gün ağarmadan Alman uçaklarının gürültüsü ve bomba sesleriyle fırladık yatağımızdan. Evin bodrumuna bile inmeyi akıl edemedim birbirimize sarılıp duvar di-

“Biz bir adada yaşıyorduk aslında. Cehennem ateşinin ortasındaki küçük bir adada, mutluluğu, huzuru, bu mutluluk ve huzurun sahte olduğunun farkında olmadan yaşıyorduk... Ateşin yakıcı alevlerinden kendimizi korumaya çalışsak da yine de için için yanarak, kavrulurken kendi cehennemlerimizi yüreğimizde taşıyarak... Hepimiz küçük birer çocuktuk savaş başladığında. Ortasında yaşadığımız cehennemi oyun sanıyor, onda oyun keyifleri arayarak büyümeye çabalıyorduk.”

II. Dünya Savaşı'nın ilk ayları... Giderek cehennem ateşine dönen ve dünyaya yayılmaya başlayan savaş...
Nazilerden kaçırılan Polonya altınları... Casuslar...
Göçler ve parçalanmış aileler...

Bu ateşten kaçış güzergahında umarsız bir yolculuk...
Ve denizin ortasında savaş dışı kalmayı başarmış
bir küçük barış adası Türkiye... Göç yollarının kesiştiği
noktada sakin bir liman İstanbul... Kaderin farklı yollardan
İstanbul'da bir araya getirdiği dört çocuğun gözüyle
savaş ve savaşın acıları...

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-0833-4

9 789751 408334

KDV'den muaftr